

rapii i pro lásku. V šedesátých letech, na vrcholu revolty amerických studentů, zpívala skupina Buffalo Springfield: „Paranoia strikes deep / Into your life it will creep / It begins when you're always afraid / That the man's gonna come and take you away...“ Mnoho lidí se domnívá, a mezi nimi i já, že paranoia pramení ze strachu. Kdo se nebojí, u toho se žádné paranooidní rysy nevyvinou. Nad životem na Blízkém východě a především v Izraeli se však paranoia vznáší všude. Co vlastně tímto pojmem označujeme? Používá se pro celé spektrum poruch, od lehkých až po velmi vážné.

Do oblasti lehkých poruch patří vztahovačnost. Projevuje se představou, že určitá, na nás plně nezávislá událost, je skrytým způsobem spojena s našim životem. Snad každý z nás si už někdy pomyslel: „Když si vezmu deštník, určitě přšet nebude.“ To je úplně mylná představa. Nikdo si nemůže zcela vážně myslet, že vír, vlhkost vzduchu a elektrický náboj mraků se budou řídit tím, zda jsme si s sebou do úřadu vzali deštník, nebo ho nechali doma.

Mnoho dalších příkladů vztahovačnosti nám poskytují pověry. Zodpovědnost za příštní katastrofu sotva můžeme přičítat žebříku, pod nímž jsme prošli, nebo černé kočce, která nám přeběhla přes cestu. I vysloveně strážliví lidé bez paranooidních sklonnů se vskrytu neubrání té či oné pověře. Celý byznys s horoskopy a amulety si živí lidským přáním být vystaven kosmickým vlivům.

Dalším příkladem běžné vztahovačnosti je myšlenka, která proběhne hlavou mnoha lidí, když se objeví na nějakém večírku: „Všichni se dívají na mě. Všichni mluví o mě.“ Vztahovačnost však na sebe může vzít i neobvyklejší podoby a jednoznačně přetvářet neztetelné hranice mezi „excentrickým“ a „nenormálním“. V rádiu se mluví o mně. Vždyť tam redaktor mluví o tom, co jsem zažil.“ Pacienti trpící paranooidní psychózou často tvrdí: „Dostávám znamení a pokyny k tajnému poslání, které musím splnit, nebe mě vyvolilo pro určitý úkol.“ Kdo taková znamení hledá v každodenních událostech, většinou je také nalézá.

* „Paranoia tě hluboce zasáhne, vplíží se do tvého života, začíná ve chvli, kdy se pořád bojíš, že ten člověk přijde a odveče tě pryč...“ (Překlad red.).

Člověk stížený vztahovačností nepřičítá údajná znamení a pokyny nutně něčemu zlému a potud také není paranooidní. Pravý paranooidní blud vidí za bezvýznamnými nebo různě interpretovatelnými událostmi skryté zlé úmysly. Paranooidní myšlenkové pochody často krouží kolem záměru třetího člověka: „Viděl jsi, jak se na mě díval? Ten myslí jen na to, jak mi uškodit.“ Nebo: „Myslíš si snad, že ti to řekla náhodou? To jsi tedy naivní. Věř mi, že tě chtěla urazit.“ Podobná tvrzení se dají těžko popřít, protože se jedná o domnělé úmysly jiného člověka, které ostatně někdy odpovídají pravdě. Zlé úmysly vždy existovaly a vždy budou existovat. Ve světě paranooidního člověka – nemilosrdném, pochmurném světě – však existují pouze zlé úmysly.

Izrael je zemí, kde semínka paranoie padají na úrodnou půdu, neboť téměř všichni její obyvatelé, Židovští i arabští, jsou naneštěstí buď sami utečenci, nebo děti a příbuzní vyhnanců, kteří museli utéci před agresí ohrožující jejich život.

Je-li paranoia vůbec v něčem pozitivní, pak je to oblast evoluce. Schopnost odhalit v neškodné události nebo nedůležitém detailu potenciální nebezpečí není vždy přehnaným podezíráním nebo psychickou poruchou. Za určitých okolností může zachránit život. Gazela, která za skalou spatří stín a dá se na útěk, ačkoli samotného tygra neviděla, si zachová život a rozmnožuje se. Gazela, která chce uskočit teprve tehdy, když spatří otevřený chřtán před sebou, je sežrána.

Z tohoto hlediska se v třicátých letech 20. století v Německu vyskytly dvě rozdílné reakce Židů: „Nacionální socialismus je krátkodobé strašidlo, extrémní reakce na hospodářskou krizi. Nemůže se přece stát, že by to šílenství zachvátilo celý národ. Za pár měsíců jsou nové volby a pak ten rakouský svobodník s knírkem nad horním rtem zmizí i se svou hordou fantastů jako pára nad hrncem“, říkali jedni. Druzí měli jiný názor: „Chťejí nás vyhladit a brzy s tím začnou. Lepší je nechat všechno ležet a utéct, dokud to ještě jde.“ Tím se dá vysvětlit, proč mají dnešní obyvatelé Siónu sklón k paranoii. Kdo „tam“ zůstal, ať už to byl Bagdád či Berlín, přišel o život, nebo se asimiloval. My Izraelci jsme potomci těch, kdo měli sklón k nedůvěře – těch, kteří se po dva tisíce let vydávali na cestu, aby si zachránili život.